

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. birželio 8 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublienės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), Gražinos Davidonienės ir Algirdo Taminsko, teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnaginėjo civilinę bylą pagal ieškovo I. R. kasacinį skundą dėl Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. rugsėjo 22 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo I. R. ieškinį atsakovei Valstybinei teritorijų planavimo ir statybos inspekcijai prie Aplinkos ministerijos, atstovaujama Kauno teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros departamento, dėl patikrinimo akto, savavališkos statybos aktų ir privalomojo reikalavimo panaikinimo; tretieji asmenys D. R., Nacionalinė žemės tarnyba prie Aplinkos ministerijos.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių terminą administraciniais aktams skusti ir šio termino praleidimo teisinės pasekmės, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovas prašė teismo pripažinti niekiniais ir negaliojančiais bei panaikinti nuo jų surašymo momento atsakovės Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos (toliau – ir Inspekcija) 2013 m. balandžio 18 d. patikrinimo aktą, 2013 m. gegužės 2 d. savavališkos statybos aktus Nr. SSA-10-130502-0013(14.12) ir Nr. SSA-10-130502-0014(14.1) ir 2013 m. gegužės 30 d. nurodymą Nr. REI-10-130530-00016-(14.29) (2013 m. gegužės 30 d. Reikalavimą pašalinti savavališkos statybos padarinius Nr. REI-10-130530-00016-(14.29).
3. Ieškovas nurodė, kad Alytaus apylinkės teismo Druskininkų rūmuose nagrinėjama civilinė byla Nr. e2-6-314/2021 dėl nelegalios statybos padarinių pašalinimo. Byloje ieškovas patrauktas atsakovu. Nurodytoje byloje ieškinys grindžiamas neteisėtais nuo jų surašymo momento administraciniais aktais. Iš Druskininkų miesto apylinkės teismo gautų dokumentų ieškovas sužinojo, kad atsakovė 2013 m. pradėjo sodininkų bendrijos (toliau – SB) „Migla“ tikrinimo veiksmus, esą ieškovas vykdo nelegalią statybą. Pareiškimas, kurio pagrindu buvo atliktas patikrinimas, atsakovei buvo paduotas bendrijos pirmininko S. K., nors šis informavo atsakovę, kad jokio pažeidimo nėra. Dėl pradėto tikrinimo ieškovas nebuvo informuotas (pranešimas buvo išsiųstas adresu: (duomenys neskelbtini), kur jis negyvena). Atsakovė tyčia nesiuntė ieškovui jokios informacijos, pranešimų, dokumentų, kad jis negalėtų apskusti jos neteisėtų veiksmų. Atsakovė, remdamasi suklustotais pareiškimais (pranešimais) (byloje pateikti keli pranešimai), pateikė teismui nepagrįstą ir neteisėtą ieškinį, reikalaudama, kad ieškovas pašalintų neteisėtos statybos padarinius. Ieškinys grindžiamas vien tuo, kad ieškovas neginčijo administracinių aktų.
4. Ieškovo teigimu, žemės sklypas, kuriame yra neva neteisėti statiniai, suformuotas, naudojamas ir priklauso D. R., o ne ieškovui. Nepaisydama to, atsakovė surengė patikrinimą vietoje ir surašė neteisėtą patikrinimo aktą. Surašytame patikrinimo akte nepagrįstai nurodyta, kad ieškovas statytojas.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

5. Alytaus miesto apylinkės teismas 2021 m. lapkričio 29 d. sprendimu civilinės bylos dalį dėl reikalavimų pripažinti niekiniais ir negaliojančiais bei panaikinti nuo jų surašymo momento atsakovės Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos 2013 m. balandžio 18 d. patikrinimo aktą ir 2013 m. gegužės 2 d. savavališkos statybos aktus Nr. SSA-10-130502-0013(14.12) ir Nr. SSA-10-130502-0014(14.1) nutraukė. Kitus ieškinio reikalavimus teismas atmetė.
6. Teismas nurodė, kad 2013 m. gruodžio 23 d. Alytaus apylinkės teismo Druskininkų rūmuose gautas Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos ieškinys I. R., kuriuo prašoma įpareigoti jį per 3 mėnesius nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos savo lėšomis nugriauti šalia žemės sklypų (duomenys neskelbtini) savavališkai pastatytą šiltnamį (sutapdintas su tvora, matmenys: ilgis 6,2 m, plotis 2,5 m, aukštis 2,8 m) ir statomą tvorą (užvara ir atraminės sienutės, matmenys: bendras tvoros ilgis 22 m, aukštis 2,2 m) bei sutvarkyti statybvieta; jei per 3 mėnesius nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos jis neįvykdys nustatytų įpareigojimų, įpareigoti jį mokėti 100 Lt baudą į Inspekcijos sąskaitą už kiekvieną įpareigojimo neįvykdymo dieną, skaičiuojant nuo termino, per kurį turės būti pašalinti savavališkos statybos padariniai, pasibaigimo.
7. Civilinėje byloje Nr. e2-6-314/2021 teismas 2018 m. spalio 11 d. nutartimi tenkino I. R. ir D. R. prašymą sustabdyti civilinės bylos nagrinėjimą, iki bus išnagrinėta Alytaus apylinkės teismo Druskininkų rūmuose nagrinėjama civilinė byla pagal ieškovo I. R. ieškinį atsakovei Valstybinei teritorijų planavimo ir statybos inspekcijai prie Aplinkos ministerijos dėl patikrinimo akto, savavališkos statybos aktų ir privalomojo reikalavimo panaikinimo.
8. Inspekcijos Alytaus skyriaus statybos valstybinę priežiūrą vykantis specialistas, dalyvaujant Druskininkų savivaldybės administracijos ir Nacionalinės žemės tarnybos Druskininkų skyriaus atstovams, SB „Migla“ pirmininkui, patikrinęs faktines aplinkybes vietoje, surašė 2013 m. balandžio 18 d. statybos patikrinimo, nagrinėjant skundą, aktą Nr. SPA-555 (toliau – ir 2013 m. balandžio 18 d. patikrinimo aktas), kuriame nustatyta, kad 2010 m. valstybinėje žemėje šalia žemės sklypo (duomenys neskelbtini) pastatytas karkasinis šiltnamys su stiklais ant betoninių pamatų (sutapdintas su tvora, matmenys: ilgis – 6,2 m, plotis – 2,5 m, aukštis – 2,8 m); taip pat valstybinėje žemėje šalia žemės

sklypo (duomenys neskelbtini) statoma tvora su betoniniu pamatu (užtvara ant atraminės sienutės) (matmenys: bendras tvoros ilgis – 22 m, aukštis – 2,2 m). Inspekcijos specialistas, nustatęs savavališkos statybos faktą, 2013 m. gegužės 2 d. surašė savavališkos statybos aktą Nr. SSA-10-130502-00013-(14.12) (toliau ir – Savavališkos statybos aktas Nr. 1), kuriame konstatavo, kad ieškovas šiltnamį valstybinėje žemėje pastatė savavališkai; statinio statybos rūšis – nauja statyba; statinio kategorija – I grupės nesudėtingas statinys. Tą pačią dieną 2013 m. gegužės 2 d. ieškovui buvo surašytas kitas savavališkos statybos aktas Nr. SSA-10-130502-00014-(14.12) (toliau – ir Savavališkos statybos aktas Nr. 2), kuriame konstatavo, jog tvora valstybinėje žemėje statoma savavališkai; statinių statybos rūšis – nauja statyba; statinio kategorija – I grupės nesudėtingas statinys.

9. Inspekcijos atstovas 2013 m. gegužės 30 d. surašė Reikalavimą pašalinti savavališkos statybos padarinius Nr. REI-10-130530-00015-(14.29) (toliau – ir Reikalavimas Nr. 1), kuriuo iš ieškovo pareikalavo ne vėliau kaip iki 2013 m. lapkričio 30 d. savo lėšomis pašalinti savavališkos statybos, dėl kurios surašytas Savavališkos statybos aktas Nr. 1, padarinius – nugriauti savavališkai pastatytą šiltnamį. Taip pat atstovė 2013 m. gegužės 30 d. surašė Reikalavimą pašalinti savavališkos statybos padarinius Nr. REI-10-130530-00016-(14.29) (toliau – ir Reikalavimas Nr. 2), kuriuo pareikalavo, kad ieškovas ne vėliau kaip iki 2013 m. lapkričio 30 d. savo lėšomis pašalintų savavališkos statybos, dėl kurios surašytas Savavališkos statybos aktas Nr. 2, padarinius – nugriautų savavališkai statomą tvorą.
10. 2013 m. balandžio 18 d. patikrinimo aktas, Savavališkos statybos aktai Nr. 1 ir Nr. 2 patys savaime nesukelia jokių teisinių pasekmių, todėl teismas, remdamasis Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. spalio 22 d. nutarties administracinėje byloje Nr. AS143–560/2010 išaiškinimais, konstatavo, kad nurodyti administraciniai aktai negali būti ginčo dalyku teisme. Teismas nusprendė, kad civilinės bylos dalis pagal ieškovo reikalavimus dėl atsakovės 2013 m. balandžio 18 d. patikrinimo akto, Savavališkos statybos aktų Nr. 1 ir Nr. 2 pripažinimo niekiniais ir negaliojančiais bei jų panaikinimo nuo surašymo momento nutrauktina (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 293 straipsnio 1 dalis).
11. Teismas konstatavo, kad Reikalavimas Nr. 2 I. R. įteiktas 2014 m. vasario 10 d. (praėjus 8 mėnesiams ir 10 dienų po akto surašymo). Ieškovas priešieškini, kuriuo ginčijo Reikalavimą Nr. 2 sustabdytoje civilinėje byloje, pareiškė 2018 m. gegužės 9 d. (praėjus 3 metams ir 3 mėnesiams nuo akto įteikimo jam dienos). Teismui atsisakius priimti priešieškini, I. R. ieškinį dėl Reikalavimo Nr. 2 nuginčijimo pareiškė Kauno apylinkės teisme 2018 m. birželio 4 d. (praėjus 24 dienoms nuo atsisakymo priimti priešieškini). Ieškovo ieškiny Alytaus apylinkės teismo Druskininkų rūmuose gautas 2018 m. rugpjūčio 20 d. (praėjus 2 mėnesiams 15 dienų nuo Kauno apylinkės teismo nutarties priėmimo dienos).
12. Reikalavimas Nr. 2 yra individualaus pobūdžio administracinis aktas, todėl atsakovei teigiant, kad ieškovas praleido įstatymo nustatytą procesinį terminą administraciniam aktui ginčyti, byloje taikytinos Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ir ABTĮ) 29 straipsnio 1 dalies nuostatos.
13. Teismo posėdžio metu ieškovas nurodė, kad apie skundžiamo akto surašymą sužinojo gavęs ieškinį su jo priedais sustabdytoje civilinėje byloje. I. R. ieškiny su priedais įteiktas 2014 m. vasario 10 d., praėjus 3 metams ir 3 mėnesiams jis pirmą kartą ginčijo aktų teisėtumą sustabdytoje civilinėje byloje pateikdamas priešieškini, Kauno apylinkės teismui atsisakius jį priimti dėl aktų pripažinimo negaliojančiais ir išaiškinus, kad ieškovas turėtų kreiptis į Alytaus apylinkės teismo Druskininkų rūmus, toks ieškiny buvo pateiktas ne per mėnesį nuo nutarties priėmimo, bet pažeidžiant šį terminą – per 2 mėnesius ir 15 dienų. Paskutinio teismo posėdžio metu 2021 m. lapkričio 11 d. ieškovas pateikė prašymą atnaujinti prašytą terminą dėl svarbių priežasčių, tačiau su sąlyga, jeigu teismas manytų, kad šis terminas yra praleistas. Ieškovas nenurodė, kokios būtent svarbios priežastys sutrukdė jam kreiptis į teismą per nustatytą vieno mėnesio terminą. Atsiliepimą į ieškinį, kuriame prašoma taikyti ieškinio senatį, atsakovė pateikė 2018 m. rugsėjo 28 d., tačiau ieškovas tik po 3 metų nuo sužinojimo apie šį prašymą dienos pateikė prašymą atnaujinti praleistą procesinį terminą, bylą jau nagrinėjant paskutiniame teismo posėdyje, prieš pat baigiamąsias kalbas. Atsižvelgdamas į ginčo esmę (ginčijama valstybinėje žemėje esančios tvoros su pamatu savavališka statyba, statiniai priskirti I grupės nesudėtingų statinių kategorijai, ieškovo ir trečiojo asmens D. R. nuosavybės teise valdomi žemės sklypai ribojasi su valstybine žeme, kurioje atlikta savavališka statyba) ir į tai, kad ieškovas kreipėsi į teismą pažeisdamas įstatymo nustatytą terminą daugiau nei dešimteriopai (40 mėnesių), taip pat į tai, kad ieškovas bylos nagrinėjimo metu buvo tikras, jog dėl tokio pobūdžio ginčų kreipimosi į teismą termino nepažeidė, teismas nusprendė, kad ieškovas nebuvo aktyvus ir rūpestingas, siekdamas apginti savo galimai pažeistas subjektyvias teises, ir įstatymo nustatytą procesinį teisės kreiptis į teismą terminą praleido be svarbių priežasčių, todėl šis terminas neatnaujintinas. Dėl šios priežasties teismas nusprendė, kad ieškinio dalis dėl atsakovės Reikalavimo Nr. 2 pripažinimo niekinio ir negaliojančio atmetina, kadangi iki ieškinio pareiškimo suėjo kreipimosi į teismą įstatymo nustatytas terminas (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 1.131 straipsnio 1 dalis).
14. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovo apeliacinį skundą, 2022 m. rugsėjo 22 d. nutartimi pakeitė Alytaus apylinkės teismo 2021 m. lapkričio 29 d. sprendimą: jo dalį, kuria civilinės bylos dalis dėl reikalavimų pripažinti niekiniais ir negaliojančiais bei panaikinti nuo jų surašymo momento atsakovės Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos 2013 m. gegužės 2 d. savavališkos statybos aktus Nr. SSA-10-130502-0013(14.12) ir Nr. SSA 10 130502 0014(14.1) nutraukta, panaikino ir dėl šios bylos dalies priėmė naują sprendimą – ieškovo reikalavimus atmetė. Kitą Alytaus apylinkės teismo 2021 m. lapkričio 29 d. sprendimo dalį kolegija paliko nepakeistą.
15. Kolegija nurodė, kad savavališkos statybos aktas suvaržo asmens (statytojo) teises ir tokiu aktu asmuo pripažįstamas atlikęs teisę pažeidžiančius veiksmus, todėl ginčydamas savavališkos statybos aktą asmuo gina savo reputaciją ir siekia statybos teisėtumo pripažinimo. Ieškinio, kuriuo prašoma panaikinti kaip nepagrįstą savavališkos statybos aktą, dalykas yra reikalavimas dėl akto pripažinimo neteisėtu, t. y. ne vien dėl tam tikro fakto nustatymo, o dėl akto, darančio neigiamą įtaką asmens teisėms ir pareigoms, panaikinimo. Taigi, pirmosios instancijos teismo argumentai, kad savavališkos statybos aktas nėra savarankiškas civilinės bylos nagrinėjimo dalykas ir kad jo nuginčijimas nesukelia teisinių pasekmių asmeniui, yra teisiskai nepagrįsti.
16. Kolegija taip pat nurodė, kad reikalavimas panaikinti savavališkos statybos aktą atitinka įstatymo nuostatas, jog į teismą turi teisę kreiptis asmuo, kurio teisės ar teisėti interesai pažeidžiami (CPK 5 straipsnio 1 dalis), ir turi nurodyti ieškinio dalyką – materialinį teisinį reikalavimą (CPK 135 straipsnio 1 dalies 4 punktas). Tuo tarpu surašant statybos patikrinimo, nagrinėjant skundą, aktą yra renkami faktinio pobūdžio duomenys apie statybos objektą, atliekami kitokie faktus nustatantys veiksmai, tokie kaip objekto ribų pažymėjimas vietovėje. Šie veiksmai savo prigimtimi yra faktinio, o ne teisinio pobūdžio, jie nenustato asmenų teisių ar pareigų, bet administracinėse procedūrose gali sudaryti pagrindą priimti teisinius sprendimus, kuriais ir yra nusprendžiama dėl asmenų teisių ir pareigų. Faktinių duomenų surinkimas, fiksavimas, atvaizdavimas sudaromuose dokumentuose administracinės procedūros metu, nors ir sudarantis pagrindą spresti dėl asmenų teisių ir pareigų, net dokumentui ir tapus administracinio akto priedu, savarankiškai, be administracinio akto patvirtinimo ir galiojimo nenustato asmenų teisių ir pareigų. Taigi, 2013 m. balandžio 18 d. patikrinimo aktas nesudaro savarankiško nagrinėjimo dalyko.
17. Atsakovės 2013 m. balandžio 18 d. patikrinimo aktas, Savavališkos statybos aktai Nr. 1 ir Nr. 2 leidžia daryti išvadą, kad ginčo tvora tarnauja ieškovo nuosavybės teise valdomuose žemės sklypuose esantiems statiniams. Ieškovas yra žemės sklypų, prie kurių yra vykdoma savavališka statyba, bendraturtis, šios išvados nekeičia ir byloje nustatyta aplinkybė, jog žemės sklypas (duomenys neskelbtini) nuosavybės teise įregistruotas tik D. R. vardu. Sutuoktinių turto registracija viešame registre atlieka tik teisių išviešinimo, bet ne teises nustatančią funkciją. Ieškovas nepasinaudojo apeliacinės instancijos teismo suteikta teise teikti įrodymus, paneigiančius nurodyto žemės sklypo teisinį režimą.
18. Kolegija, remdamasi tuo, kad statytoju įvardytas ieškovas, pastatyti ar statomi statiniai tarnauja ieškovui priklausantiems pagrindiniams daiktams, byloje esančiais duomenimis apie jo kreipimąsi dėl valstybinės žemės suteikimo, žemės sklypų pertvarkymo, Inspekcijos atstovo

aktu nustatytais faktais, trečiojo asmens D. R. duotais byloje paaiškinimais, kad ir ji yra prisidėjusi prie ginčo statinių statybos, konstatavo, kad būtent ieškovas yra atsakingas už statybas valstybinės žemės sklype, todėl atsakovė pagrįstai jam surašė Savavališkos statybos aktus Nr. 1 ir Nr. 2 bei Reikalavimą Nr. 2 ir jų naikinti pagal ieškovo nurodytus argumentus nėra pagrindo.

19. Kolegija nurodė, kad Savavališkos statybos aktai Nr. 1 ir Nr. 2 bei Reikalavimas Nr. 2 nėra viešai skelbiami teisės aktai, todėl asmuo turi galimybę sužinoti apie aktus, kai jam tampa prieinama informacija apie esminius šių aktų turinį sudarančius elementus, t. y. apie aktus priėmusią instituciją (asmenį), priėmimo datą, aktais nustatomas teisės ar pareigos. Ieškovas pripažino, kad apie skundžiamų aktų surašymą sužinojo gavęs ieškinį su jo priedais civilinėje byloje Nr. e2-6-314/2021. Kolegija nusprendė, kad ieškovas praleido terminą administraciniams aktams ginčyti ir šis terminas praleistas be svarbių priežasčių. Ieškovui apie atsakovės priimtus administracinius aktus tapo žinoma 2014 m. vasario 10 d. įteikus jam ieškinį civilinėje byloje Nr. e2-6-314/2021. Be to, ieškovui apie priimtus ginčo aktus tapo žinoma praėjus 5 darbo dienoms nuo tada, kai spaudoje buvo paskelbtas pranešimas apie Reikalavimo Nr. 2 surašymą ir kvietimą dalyvauti statybos patikrinime, t. y. 2013 m. liepos 30 d. Ieškovas, ignoruodamas jam siųstus pranešimus, suvokdamas situaciją, kad vykdo statybą valstybinės žemės sklype, nebuvo aktyvus ir rūpestingas, siekdamas apginti savo galimai pažeistas subjektyvias teises, todėl įstatymo nustatytą procesinį teisės kreiptis į teismą terminą praleido be svarbių priežasčių, ir jo atnaujinti nėra pagrindo.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

20. Kasaciniu skundu ieškovas prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį (naują sprendimą) ir perduoti bylą apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

20.1. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė imperatyvias CPK 327, 329 straipsnių nuostatas dėl sprendimo absoliutaus negaliojimo pagrindų ir privalomo bylos grąžinimo nagrinėti pirmosios instancijos teismui. Apeliacinės instancijos teismas, pripažinęs, kad dalis ieškinių reikalavimų neišnagrinėta, t. y. kad yra absoliutus sprendimo negaliojimo pagrindas (CPK 329 straipsnio 2 dalies 7 punktas), privalėjo, priimdamas nutartį, bylos dalį dėl neišspręstų reikalavimų grąžinti pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo (CPK 326 straipsnio 1 dalies 4 punktas, 2 dalis, 327 straipsnio 2 dalis). Apeliacinės instancijos teismas priėmė ir nutartį (panaikinti pirmosios instancijos sprendimo dalį), ir sprendimą (naują sprendimą ieškinį atmesti), nors sprendimo ir nutarties priėmimas viename procesiniame dokumente įstatyme nenustatytas. Apeliacinės instancijos teismui įstatymas nesuteikia teisės bylą iš esmės nagrinėti iš naujo ar nagrinėti reikalavimus, kurie pirmosios instancijos teisme buvo palikti nenagrinėti. Naujo sprendimo apeliacinėje instancijoje priėmimas galimas tik tuo atveju, kai to prašo apeliantas (nepabloginant jo padėties ir neišeinant už apeliacinio skundo ribų) ir kai tokio sprendimo priėmimo apeliaciniu skundu prašo kiti proceso dalyviai (šiuo atveju tokių prašymų nebuvo). Apeliacinės instancijos teismas nukrypo nuo kasacinio teismo išaiškinimų dėl CPK 327, 329 straipsnių taikymo (Lietuvos Aukščiausio Teismo 2022 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-123-823/2022), nes pagal įstatymą yra atskiriami atvejai, kai pirmosios instancijos teismas neatkleidžia bylos esmės ir kai išsprendžia ne visus byloje pareikštus reikalavimus. Pirmuoju atveju galimas naujo sprendimo priėmimas apeliacinėje instancijoje, antruoju atveju privaloma grąžinti bylą nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui. Nagrinėjamu atveju pirmosios instancijos teismas dalį ieškovo reikalavimų paliko nenagrinėtų, dėl to apeliacinės instancijos teismas sprendimo dalį panaikino, sutikęs su ieškovo pozicija, kad visi pareikšti reikalavimai turėjo būti išnagrinėti pirmosios instancijos teisme. Taigi, bylos grąžinimas nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui buvo privalomas.

20.2. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė imperatyvias CPK teisės normas, draudžiančias bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme priimti blogesni sprendimą (CPK 313 straipsnis) (Lietuvos Aukščiausio Teismo 2019 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-224-701/2019; 2021 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-102-969/2021) ir peržengti apeliacinio skundo nagrinėjimo ribas (CPK 320 straipsnis). Šiuo atveju tai, kad dalis ieškinių reikalavimų nebuvo išnagrinėta pirmosios instancijos teisme, ieškovui suteikė pagrindą tikėti, kad nagrinėjant jo apeliacinį skundą nebus panaikinta jo teisė į teisingą bylos nagrinėjimą apeliacinės instancijos teisme, priimančią ieškovui palankų sprendimą arba pasiekiant palankų sprendimą bylą nagrinėjant iš naujo pirmosios instancijos teisme bylą grąžinus nagrinėti iš naujo. Kai apeliacinės instancijos teismas priima sprendimą atmesti ieškinį, kuris pirmosios instancijos teisme nebuvo priimtas, akivaizdu, kad apeliacinės instancijos teismas apelianto padėtį pablogina. Šioje byloje apeliacinės instancijos teismas laikė, kad turi būti nustatyta aplinkybė dėl ieškovo ir D. R. santuokos, ir įpareigojo ieškovą pateikti santuokos liudijimą. Ieškovas šia aplinkybe negrindė nei ieškinių, nei apeliacinio skundo, o teismas nenurodė, kad reikia peržengti apeliacinio skundo ribas dėl viešojo intereso gynimo, neprašė dalyvaujantiems byloje asmenims apie ketinimą peržengti apeliacinio skundo ribas. Teismas, laikydamas, kad toks įrodymas byloje reikalingas, negalėjo bylos nagrinėti ir vien dėl to turėjo perduoti bylą nagrinėti iš naujo. Apeliacinės instancijos teismas nukrypo nuo kasacinio teismo išaiškinimų dėl CPK 320 straipsnio taikymo (Lietuvos Aukščiausio Teismo 2007 m. spalio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-439/2007; 2021 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-143-1075/2021). Apeliacinis skundas iš esmės buvo grindžiamas tik tuo, jog teismas be pagrindo paliko ieškinį nenagrinėtą ir nutraukė bylos dalį. Apeliacinės instancijos teismas skundžiamoje nutartyje iš esmės nesprendė dėl ieškovo reikalavimų, kurie pirmosios instancijos teisme nebuvo išnagrinėti, tik formaliai, išsamiai neanalizuodamas byloje esančių įrodymų ir visapusiškai nevertindamas reikšmingų aplinkybių, pasisakė dėl apeliacinio skundo faktinių ir teisinių argumentų ieškinių senaties termino pradžios nustatymo klausimu.

20.3. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė imperatyvias CK teisės normas dėl ieškinių senaties taikymo, nagrinėjant ginčus dėl Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos savavališkos statybos aktų ir privalomų reikalavimų. Apeliacinės instancijos teismas byloje taikė administraciniams ginčams nustatytą vieno mėnesio apskundimo terminą. Tačiau kilęs ginčas nagrinėtas ieškinių pareiškimo tvarka, todėl turėjo būti taikomas CK 1.125 straipsnis, kuriame nustatytas dešimties metų ieškinių senaties terminas. Priešingu atveju byla nebūtų teisinga bendrosios kompetencijos teismui, o ginčas negalėtų būti nagrinėjamas ieškinių pareiškimo tvarka.

21. Atsakovė atsiliepimu į kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

21.1. Ieškovas painioja du civilinio proceso institutus: bylos nutraukimą ir pareiškimo palikimą nenagrinėto. Pirmosios instancijos teismas bylą dėl ginčijamų patikrinimo akto, savavališkos statybos aktų nagrinėjo, tačiau nustatęs, kad šie aktai negali būti ginčo dalyku teisme, nesukelia teisinių pasekmių, šią bylos dalį nutraukė, o ne ieškinių dalį paliko nenagrinėtą. Apeliacinės instancijos teismas šią proceso teisės normos taikymo klaidą ištaisė ir priėmė nutartį (CPK 326 straipsnio 1 dalies 3 punktas). Pagal kasacinio teismo praktiką byla grąžinama nagrinėti iš naujo tik išimtiniais atvejais (Lietuvos Aukščiausio Teismo 2018 m. rugsėjo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-326-1075/2018). Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs ieškovo reikalavimus (ieškinyje, apeliaciniame skunde) dėl ginčo aktų pripažinimo negaliojančiais iš esmės ir sutikęs su pirmosios instancijos teismo argumentais, kad ieškovas praleido terminą administraciniams aktams ginčyti ir kad šį terminą atnaujinti nėra pagrindo, pagrįstai nusprendė, jog ieškovo reikalavimas dėl ginčo administracinių aktų panaikinimo yra nepagrįstas.

21.2. Ieškovas nepasinaudojo apeliacinės instancijos teismo suteikta teise teikti įrodymus, paneigiančius žemės sklypo (duomenys neskelbtini) teisinį režimą.

21.3. Nors teismų procesiniai sprendimai dėl savavališkos statybos aktų surašymo, teisinių pasekmių sukėlimo, jų teisėtumo ir pagrįstumo grindžiami skirtingais motyvais, tačiau rezultato prasme yra vienodi (ieškovo ieškinyje netenkintas). Taigi, CPK 313 straipsnis nepažeistas.

- 21.4. Apie ieškovui surašytus Reikalavimus Nr. 1 ir Nr. 2 buvo nurodyta Inspekcijos ieškovui siunčiamuose lydraščiuose, 2013 m. liepos 22 d. laikraštyje „Lietuvos žinios“ paskelbtame pranešime, Inspekcijos 2013 m. gruodžio 20 d. ieškinyje, Inspekcijos 2018 m. rugsėjo 27 d. atsiliepime į ieškovo ieškinį. Ieškovas turėjo galimybę susipažinti su šios bylos ir sustabdytos bylos medžiaga, procesiniais dokumentais, juos išanalizuoti bei laiku reikšti tinkamus, išsamius reikalavimus ir atsikirtimus.
- 21.5. Dokumentų ieškovui registruotu laišku įteikti nepavyko, todėl atsakovė 2013 m. liepos 22 d. laikraštyje „Lietuvos žinios“ paskelbė pranešimą apie ieškovui surašytus savavališkos statybos aktus ir nurodymus (reikalavimus) bei kvietimą 2013 m. gruodžio 4 d. 13 val. dalyvauti numatomame statybos patikrinime (tuo metu galiojusio Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. rugsėjo 28 d. įsakymu Nr. D1-827 patvirtinto statybos techninio reglamento STR 1.09.06:2010 „Statybos sustabdymas. Savavališkos statybos padarinių šalinimas. Statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimas“ 36 punktą). Taigi, laikytina, kad ieškovui apie savavališkos statybos aktus ir Reikalavimą Nr. 2 tapo žinoma, kai praėjo 5 darbo dienos nuo tada, kai spaudoje buvo paskelbtas pranešimas apie ginčijamo Reikalavimo Nr. 2 surašymą ir kvietimą dalyvauti statybos patikrinime, t. y. 2013 m. liepos 30 d. (statybos techninio reglamento STR 1.09.06:2010 36 punktas). Be to, ieškovas pripažino, kad apie skundžiamų aktų surašymą sužinojo gavęs ieškinį su jo priedais civilinėje byloje Nr. e2-6-314/2021. Dėl paties ieškovo elgesio tik 2018 m. rugpjūčio 20 d. jo ieškinyje buvo priimtas ir nagrinėjamas šioje byloje. Taigi, ieškovas stipriai praleido ABTĮ nustatytą vieno mėnesio terminą administraciniais aktams ginčyti. Ieškovas nepateikė įrodymų, sudarančių pagrindą daryti išvadą, kad terminas skundai (ieškiniui) paduoti praleistas dėl svarbių, nuo ieškovo valios nepriklausančių priežasčių.
- 21.6. Tvorą ir šiltnamius valstybinėje žemėje buvo pastatyti savavališkai, neturint statybą leidžiančių dokumentų, o ir pasikeitus teisės aktų reikalavimams statyba vis tiek liko neteisėta, todėl ieškiniu tenkinimas formaliais pagrindais neatitiktų CK 1.5 straipsnyje įtvirtintų teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principų. Ieškovas neneigia atsakovės surašytuose aktuose nurodytų valstybinėje žemėje savavališkai pastatytų tvoros ir šiltnamio faktinio egzistavimo.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų

22. CPK 353 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kasacinis teismas patikrina apskųstus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu neperžengdamas kasacinio skundo ribų: kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismu nustatytu aplinkybiu. Toks bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų (ir kartu kasacinio proceso paskirties) apibrėžimas reiškia, kad kasacinis teismas sprendžia išimtinai teisės klausimus, be to, tik tokius klausimus, kurie yra tiesiogiai iškelti kasaciniame skunde (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-2-684/2021, 19 punktas).
23. Nagrinėjamoje byloje ieškovas prašė panaikinti Inspekcijos surašytus patikrinimo aktą, savavališkos statybos aktus ir nurodymą pašalinti savavališkos statybos padarinius. Pirmosios instancijos teismas nusprendė civilinės bylos dalį dėl reikalavimo pripažinti negaliojančiu patikrinimo aktą ir savavališkos statybos aktus nutraukti CPK 293 straipsnio 1 dalies 1 punkto pagrindu remiamasis tuo, kad šie aktai nesukelia ieškovui teisinių pasekmių. Apeliacinės instancijos teismas paliko nepakeistą pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį dėl Inspekcijos surašyto patikrinimo akto, tačiau pakeitė pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, kuria bylos dalis dėl ieškovo reikalavimų panaikinti savavališkos statybos aktus buvo nutraukta, ieškinį dėl savavališkos statybos aktų panaikinimo išnagrinėjo iš esmės ir dėl šių reikalavimų priėmė naują sprendimą – šiuos ieškovo reikalavimus atmetė.
24. Ieškovas kasaciniu skundu neteikia argumentų dėl teisėtumo tos apeliacinės instancijos teismo nutarties dalies, kuria teismas nusprendė palikti nepakeistą pirmosios instancijos teismo sprendimą dėl Inspekcijos surašyto patikrinimo akto. Taigi, ši apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis nepatenka į bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribas.

Dėl pareikštų reikalavimų pobūdžio, termino administraciniais aktams skųsti ir šio termino praleidimo teisinių pasekmių

25. Minėta, kad ieškovas siekia Inspekcijos surašytų savavališkos statybos aktų ir nurodymo pašalinti savavališkos statybos padarinius panaikinimo. Šie aktai neabejotinai yra viešojo administravimo subjekto priimti individualūs administraciniai aktai. Savavališkos statybos aktais užfiksuoti tvoros ir karkasinio šiltnamio savavališkos statybos faktai. Todėl ginčijamų aktų galiojimas suponuoją savavališkos statybos padarinių taikymą.
26. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, 2020 m. balandžio 16 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e3K-3-103-1075/2020 bei 2022 m. vasario 3 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e3K-3-7-1075/2022 apibendrinęs Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo bei Specialiosios teisėjų kolegijos ginčams dėl teisingumo tarp bendrosios kompetencijos ir administracinio teismo spresti praktiką, padarė išvadą, kad ši praktika suponuoją, jog administraciniais teismams nepriskirti ginčai dėl savavališkos statybos aktų ir privalomojo nurodymo pašalinti savavališkos statybos padarinius panaikinimo, kai statyba yra pradėta ir (arba) baigta, o tokie ginčai priskirti bendrosios kompetencijos teismams. Teisėjų kolegija taip pat pažymi, kad šio požiūrio Specialioji teisėjų kolegija ginčams dėl teisingumo tarp bendrosios kompetencijos ir administracinio teismo spresti laikėsi ir vėlesnėje praktikoje, formuojamoje jau po Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 16 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-103-1075/2020 (žr., pvz., Specialiosios teisėjų kolegijos teisingumui 2021 m. balandžio 21 d. nutartį Nr. T-39/2021; 2022 m. gruodžio 21 d. nutartį Nr. T-60/2022).
27. Nors nagrinėjamoje byloje nėra pareikšti jokie civilinio teisinio pobūdžio reikalavimai, tačiau, atsižvelgiant į pirmiau nurodytą teismų praktiką, tai nėra kliūtis nagrinėti byloje pareikštus administracinio pobūdžio reikalavimus bendrosios kompetencijos teisme. Teisėjų kolegija pažymi, kad, priešingai nei ieškovas teigia kasaciniame skunde, tokių ginčų priskirtinumas bendrosios kompetencijos teismams nekeičia pačių reikalavimų teisinio pobūdžio ir jiems taikytino teisinio reguliavimo, įskaitant ir reguliavimo dėl administracinio akto apskundimo termino.
28. Kasacinis teismas nuosekliai plėtoja praktiką, kad tais atvejais, kai civilinėje byloje nagrinėjami savarankiški reikalavimai, kurių vieni yra civilinio teisinio, kiti – administracinio teisinio pobūdžio, jiems atitinkamai turi būti taikomi ieškiniu senaties terminai ir administraciniu bylų teisenos terminai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 29 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-3-324/2012; 2016 m. rugsėjo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-385-313/2016). Šis išaiškinimas aktualus ir nagrinėjamai bylai, nors šioje byloje pareikšti vien tik administracinio teisinio pobūdžio reikalavimai. Tai reiškia, kad pareikštiems ieškovo reikalavimams dėl savavališkos statybos aktų ir nurodymo

pašalinti savavališkos statybos padarinius panaikinimo taikomi administracinių bylų teisenos, o ne ieškinio senaties terminai.

29. Nagrinėjamoje byloje ieškiny pareikštas 2018 m. rugpjūčio 20 d., taigi jau galiojant 2016 m. birželio 2 d. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 pakeitimo įstatymu Nr. XII-2399 pakeistos redakcijos ABTĮ (įsigaliojo nuo 2016 m. liepos 1 d.).
30. ABTĮ 29 straipsnio 1 dalis (iki 2016 m. galiojusios ABTĮ redakcijos 33 straipsnio 1 dalis) nustato, kad jeigu specialus įstatymas nenustato kitaip, skundas (prašymas, pareiškimas) administraciniam teismui paduodamas per vieną mėnesį nuo skundžiamo teisės akto paskelbimo arba individualaus teisės akto ar pranešimo apie veiksmą (atsisakymą atlikti veiksmus) įteikimo suinteresuotai šaliai dienos.
31. Sprendžiant klausimą dėl ABTĮ įtvirtintos teisės normos, kurioje nustatytas procesinis teisės kreiptis į teismą terminas ir jo trukmė, kasacinis teismas laiko reikšminga Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika, kurioje plačiai ir nuosekliai pasisakoma dėl šios normos aiškinimo ir taikymo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-134-916/2016, 15 punktas). Aiškinant ir taikant galiojančios redakcijos ABTĮ 25 straipsnio 1 dalies nuostatas išlieka aktuali, kiek teisinis reguliavimas yra tapatus, ir iki 2016 m. birželio 2 d. įstatymu Nr. XII-2399 atliktu ABTĮ pakeitimu galiojusios ankstesnės redakcijos ABTĮ 33 straipsnio 1 dalies nuostatu, pagal kurias skundas (prašymas) administraciniam teismui paduodamas per vieną mėnesį nuo skundžiamo akto paskelbimo arba individualaus akto ar pranešimo apie veiksmą (neveikimą) įteikimo suinteresuotai šaliai dienos, jeigu specialus įstatymas nenustato kitaip, aiškinimo ir taikymo praktika.
32. ABTĮ, atsižvelgiant į administracinio akto apskundimo terminą, nustatytos ir šio termino atnaujinimo dėl svarbių priežasčių taisyklės.
33. ABTĮ 30 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad pareiškėjo prašymu administracinis teismas skundo (prašymo, pareiškimo) padavimo terminus gali atnaujinti, jeigu bus pripažinta, kad terminas praleistas dėl svarbių priežasčių ir nėra aplinkybių, nurodytų šio įstatymo 33 straipsnio 2 dalies 1–8 punktuose. Skundo (prašymo, pareiškimo) padavimo terminas negali būti atnaujintas, jeigu nuo skundžiamo teisės akto priėmimo ar veiksmo atlikimo arba nuo įstatymo ar kito teisės akto nustatyto klausimo išsprendimo termino pasibaigimo praėjo daugiau kaip dešimt metų, išskyrus atvejus, kai įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu nustatyta nusikalstama veika, susijusi su teisės akto priėmimu, veiksmo atlikimu arba neveikimu ar vilkinimu atlikti veiksmus.
34. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad ieškovas praleido vieno mėnesio terminą administraciniam aktams ginčyti ir šis terminas praleistas be svarbių priežasčių, todėl jo atnaujinti nėra pagrindo. Ieškovas kasaciniu skundu neteikia argumentų, kad teismai netinkamai aiškino ir taikė teisės normas, reglamentuojančias administracinio akto apskundimo termino atnaujinimą dėl svarbių priežasčių, ir nepagrįstai nustatė, kad neegzistuoja svarbių priežasčių atnaujinti administracinių aktų apskundimo terminą.
35. Nustačius, kad ieškovas reikalavimams pareikšti praleido terminą ginčyti administracinius teisės aktus ir nėra pagrindo jo atnaujinti, turi būti sprendžiamas šio termino praleidimo teisinių pasekmių klausimas.
36. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad ABTĮ įtvirtintas administracinio akto apskundimo terminas yra ne ieškinio senaties, o procesinis teisės kreiptis į teismą terminas: šio termino taikymui, io pradžios nustatymui netaikytinos ieškinio senaties instituto taisyklės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-40-684/2021, 29 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika). Tai reiškia, kad ieškinio senaties instituto taisyklės nėra taikomos ir šio termino praleidimo teisinėms pasekmėms.
37. Asmens teisę kreiptis į teismą garantuoja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnis. Ši teisė taip pat įtvirtinta proceso įstatymuose – CPK 5 straipsnyje, ABTĮ 5 straipsnyje ir kituose įstatymuose. Minėti proceso įstatymai detalizuoja kreipimosi į teismą tvarką – nustato reikalavimus procesinių dokumentų turiniui, mokėtiną žyminį mokestį, atstovavimo taisykles, skundų padavimo terminus ir kt. Taigi, asmens teisė kreiptis į teismą nėra absoliuti – ši teisė neatsiejama susijusi su asmens pareiga įgyvendinti šią teisę laikantis įstatymų nustatytų procesinių reikalavimų, vienas iš kurių, be kita ko, yra kreipimasis į teismą įstatymo nustatytu terminu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-78-1120/2023, 35 punktas).
38. Procesinis teisės kreiptis į teismą terminas priskirtinas procesinių terminų rūšiai. Procesinis terminas – tai įstatymo arba teismo nustatytas laikotarpis, per kurį teismas, dalyvaujantys byloje ir kiti asmenys privalo arba gali atlikti tam tikrus procesinius veiksmus, nagrinėjant bylas ir priimančios teismo sprendimus bei juos vykdančias. Šis terminas sukelia procesines teises pasekmes, yra skirtas operatyviam ir ekonomiškam procesui užtikrinti. Procesinio termino pasibaigimas (ir neatnaujinimas) lemia teisės atlikti procesinį veiksmą (šiuo atveju teisės kreiptis į teismą) išnykimą, t. y. asmens procesinę subjekcinę teisę pasibaigia.
39. Teisės kreiptis į teismą prielaidas ir jos įgyvendinimo sąlygas apibrėžia proceso teisės normos. Administracinių bylų nagrinėjimo taisyklės nustato ABTĮ, o civilinių bylų – CPK.
40. Šiuo atveju ieškovo administracinio teisinio pobūdžio reikalavimai nagrinėjami bendrosios kompetencijos teisme pagal CPK taisykles. CPK nekonkretizuoja teisių pasekmių, kai nustatoma, kad yra praleistas administracinio akto apskundimo terminas ir nėra pagrindo šį terminą atnaujinti. Tuo tarpu ABTĮ tokias pasekmes apibrėžia.
41. ABTĮ 33 straipsnio 2 dalies 9 punktas nustato, kad administracinio teismo pirmininkas ar teisėjas motyvuota nutartimi atsisako priimti skundą (prašymą, pareiškimą), jeigu skundas (prašymas, pareiškimas) paduotas praleidus nustatytą skundo (prašymo, pareiškimo) padavimo terminą ir šis terminas neatnaujinamas. ABTĮ 103 straipsnio 8 ir 9 punktuose nustatyta, kad teismas nutraukia bylą, jeigu paaiškėja, kad skundas (prašymas, pareiškimas) buvo priimtas praleidus nustatytus skundo (prašymo, pareiškimo) padavimo terminus, o pareiškėjas nepašė termino atnaujinanti arba teismas atmetė tokį prašymą, taip pat jeigu paaiškėja, kad praleistas terminas skundui (prašymui, pareiškimui) paduoti buvo atnaujintas be pagrindo. Taigi, ABTĮ nuostatos suponuoja, kad administracinio akto apskundimo termino pasibaigimas, nesant pagrindo jį atnaujinti, lemia atsisakymą priimti skundą (prašymą, pareiškimą) arba administracinės bylos nutraukimą, jeigu tokia aplinkybė paaiškėja jau nagrinėjant bylą administraciniame teisme. Tai patvirtina ir administracinių teismų praktika (pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. kovo 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-196-552/2018; 2018 m. liepos 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-486-525/2018; 2020 m. gruodžio 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-3433-624/2020; 2022 m. birželio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-2984-1047/2022).
42. Bylą nagrinėję teismai, nustatė, kad administracinių aktų apskundimo terminas yra pasibaigęs ir nėra pagrindo jo atnaujinti, nusprendė ieškovo reikalavimus atmesti. Minėta, kad tokiu atveju pagal ABTĮ nuostatas ir jas aiškinančią administracinių teismų praktiką būtų pagrindas ne atmesti pareiškėjo skundą, o administracinę bylą nutraukti. Teisėjų kolegijos vertinimu, nėra pagrįsta taikyti skirtingas procesines teises pasekmes administracinio teisinio pobūdžio reikalavimams, pareikštiems pasibaigus administracinio akto apskundimo terminui ir nesant pagrindo jį atnaujinti, priklausomai nuo to, kokiame teisme – administraciniame ar bendrosios kompetencijos – jie yra nagrinėjami.
43. Kasacinio teismo praktikoje, atsižvelgiant į administracinio teismo praktiką, yra pripažįstama, kad, praleidus administracinio akto apskundimo terminą ir nesant pagrindo jį atnaujinti, konstatuojamas prielaidos kreiptis į teismą nebuvimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-40-684/2021, 35 punktas). Teisės kreiptis į teismą prielaidos susijusios tiesiogiai su procesine teise kreiptis į teismą. Jos reiškia, kad ieškini padaves asmuo apskritai neturi teisės pareikšti ieškinį teisme. Procesinio termino administraciniam aktui apskusti pasibaigimo (neatnaujinimo) atveju asmuo praranda teisę pareikšti ieškinį teisme, nes išnyksta procesinė teisė pateikti ieškinį dėl administracinio akto panaikinimo išnagrinėjimo. Teismas, bylos iškėlimo stadijoje nustatęs, kad ieškovas neturi teisės pareikšti ieškinį, turi atsisakyti priimti ieškinį vienu iš CPK 137 straipsnio 2 dalyje nustatytų pagrindų. Nors CPK 137 straipsnio 2 dalyje nėra konkretizuoto ieškinio priėmimo atsisakymo pagrindo asmeniui kreipusį į teismą dėl administracinio akto panaikinimo, kai administracinio akto apskundimo

terminas yra pasibaigęs ir negali būti pagal įstatymą atnaujintas, teisėjų kolegijos vertinimu, būtina vadovautis CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punkte nustatytu pagrindu, aiškinant jį kaip apimanti negalimumą nagrinėti bylos teisme tuo pagrindu, kad yra pasibaigusi asmens procesinė subjektinė teisė ir ši procesinio pobūdžio aplinkybė daro negalimą teismo procesą dėl administracinio akto panaikinimo. Taigi, jei bylos iškėlimo stadijoje yra galimybė nustatyti, kad administracinio akto apskundimo terminas yra praleistas ir nėra pagrindo jo atnaujinti, teismas atsisako priimti ieškinį. Vis dėlto praktikoje aplinkybės dėl administracinio akto apskundimo termino praleidimo ir pagrindo jį atnaujinti nebuvimo dažnai gali paaiškėti tik byla išnagrinėjus iš esmės. Todėl, šioms aplinkybėms paaiškėjus po bylos iškėlimo teisme, yra pagrindas bylą nutraukti CPK 293 straipsnio 1 punkte nustatytu pagrindu.

44. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad yra pagrindas civilinės bylos dalį dėl savavališkos statybos aktų ir nurodymo pašalinti savavališkos statybos padarinius panaikinimo nutraukti. Dėl šios priežasties apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis, kuria panaikinta pirmosios instancijos teismo sprendimo dalis, kuria nutraukta bylos dalis dėl reikalavimų panaikinti savavališkos statybos aktus, ir priimtas naujas sprendimas – šie ieškovo reikalavimai atmesti, naikintina ir dėl šios bylos dalies paliktinas galioti (tačiau pagal šioje nutartyje nurodytus motyvus) pirmosios instancijos teismo sprendimas. Apeliacinės instancijos teismo nutarties ir pirmosios instancijos teismo sprendimo dalis, kuriomis atmestas ieškovo reikalavimas panaikinti Inspekcijos nurodymą pašalinti savavališkos statybos padarinius, panaikinti ir bylos dalį dėl šio ieškovo reikalavimo nutraukti (CPK 293 straipsnio 1 punktas, 359 straipsnio 1 dalies 6 punktas). Padariusi tokią išvadą teisėjų kolegija nepasisako dėl kitų kasacinio skundo argumentų, kaip neturinčių reikšmės bylos išnagrinėjimui.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

45. Kasacinio teismo praktikoje laikomasi pozicijos, kad bylos ar jos dalies nutraukimas yra bylos (jos dalies) užbaigimas nepriimant teismo sprendimo dėl ginčo esmės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-326-701/2021, 57 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika). Tokios procesinės situacijos atveju bylinėjimosi išlaidų paskirstymas reglamentuojamas CPK 94 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, kad kai byla baigiama nepriimant teismo sprendimo dėl ginčo esmės, teismas bylinėjimosi išlaidas paskirsto, atsižvelgdamas į tai, ar šalių procesinis elgesys buvo tinkamas, ir įvertindamas priežastis, dėl kurių susidarė bylinėjimosi išlaidos. Pagal CPK 87 straipsnio 1 dalies 10 punktą, tais atvejais, kai byla baigiama nepriimant teismo sprendimo dėl ginčo esmės ne dėl ieškovo kaltės, sumokėtas žyminis mokestis grąžinamas.
46. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad, civilinę bylą nutraukus, bylinėjimosi išlaidos paskirstomos remiantis priežasties teorija, pagal kurią, sprendžiant, kam ir (ar) kokia apimtini turėtų tekti bylinėjimosi išlaidų atlyginimo našta, svarbią (lemiamą) reikšmę turi kaltė (atsakomybė) dėl proceso (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-380-943/2021, 50 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
47. Nagrinėjamoje byloje ginčas iš esmės išnagrinėtas ne ieškovo naudai – dalis bylos pagal ieškovo pareikštą ieškinį nutraukta pirmosios instancijos teismo, dalis – nutraukiama kasacinio teismo. Be to, ieškovo bylinėjimosi išlaidos (už ieškinį sumokėta 100 Eur, už apeliacinį skundą – 113 Eur, už kasacinį skundą – 105 Eur) buvo patirtos dėl jo inicijuoto proceso, kuris, kaip nustatyta, buvo pradėtas, nors ieškovas jau buvo praleidęs terminą administraciniams aktams ginčyti ir nenurodė svarbių priežasčių, kurioms esant šis terminas galėtų būti atnaujintas. Dėl nurodytų priežasčių konstatuotina, kad ieškovo bylinėjimosi išlaidos patirtos dėl jo paties veiksmų ir jam kylančios atsakomybės dėl pradėto proceso, todėl jam neatlygintinos (žyminis mokestis negrąžintinas), taip pat paliktinos nepakeistos teismų procesinių sprendimų dalys, kuriomis išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, atlyginimas valstybei priteistas iš ieškovo.
48. Išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, kasaciniame teisme nepatirta.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 293 straipsnio 1 punktu, 359 straipsnio 1 dalies 6 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. rugsėjo 22 d. nutarties dalį, kuria panaikinta Alytaus apylinkės teismo 2021 m. lapkričio 29 d. sprendimo dalis, kuria civilinės bylos dalis dėl ieškovo I. R. reikalavimų pripažinti niekiniais ir negaliojančiais bei panaikinti nuo surašymo momento atsakovės Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos 2013 m. gegužės 2 d. savavališkos statybos aktus Nr. SSA-10-130502-0013(14.12) ir Nr. SSA-10-130502-0014(14.1) nutraukta, ir dėl šios bylos dalies priimtas naujas sprendimas – nurodyti ieškovo I. R. reikalavimai atmesti, panaikinti ir palikti galioti Alytaus apylinkės teismo 2021 m. lapkričio 29 d. sprendimo dalį, kuria civilinės bylos dalis dėl ieškovo I. R. reikalavimų pripažinti niekiniais ir negaliojančiais bei panaikinti nuo surašymo momento atsakovės Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos 2013 m. gegužės 2 d. savavališkos statybos aktus Nr. SSA-10-130502-0013(14.12) ir Nr. SSA-10-130502-0014(14.1) nutraukta.

Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. rugsėjo 22 d. nutarties ir Alytaus apylinkės teismo 2021 m. lapkričio 29 d. sprendimo dalis, kuriomis atmestas ieškovo I. R. reikalavimas pripažinti niekiniais ir negaliojančiais bei panaikinti nuo surašymo momento atsakovės Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos 2013 m. gegužės 30 d. nurodymą Nr. REI-10-130530-00016-(14.29), panaikinti ir bylos dalį dėl šio ieškovo I. R. reikalavimo nutraukti.

Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. rugsėjo 22 d. nutarties dalis, kuriomis valstybei priteista iš ieškovo I. R. 19,88 Eur (devyniolika Eur 88 ct) išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu apeliacinės instancijos teisme, atlyginimo ir palikta nepakeista Alytaus apylinkės teismo 2021 m. lapkričio 29 d. sprendimo dalis, kuria valstybei priteista iš ieškovo I. R. 90,91 Eur (devyniasdešimt Eur 91 ct) išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų pirmosios instancijos teisme įteikimu, atlyginimo, palikti nepakeistas.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Danguolė Bublienė

Grazina Davidonienė

Algirdas Taminskas